

RAAP-NOTITIE 398

Plangebied Ferwerderadiel-Reitsum

Gemeente Ferwerderadiel

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Ferwerderadiel

Project: archeologisch onderzoek plangebied Ferwerderadiel-Reitsum (gemeente Ferwerderadiel)

Titel: Plangebied Ferwerderadiel-Reitsum, gemeente Ferwerderadiel; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: juli 2003

Auteur: drs. T.A. van den Bergh

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\FERE\N0398-FERE.qxd

Projectcode: FERE

Projectleider: drs. T.A. van den Bergh

Projectmedewerker: D. van den Berg

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Ferwerderadiel heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 26 juni 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouwplannen voor een lagere school in Reitsum (gemeente Ferwerderadiel). Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen, en voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het veldonderzoek zijn 9 boringen geplaatst. In alle 9 boringen is een goed geconserveerde terplaag met archeologische indicatoren aangetroffen.

Aanbevolen wordt om de grond in het plangebied zodanig op te hogen, dat er een buffer van minimaal 85 cm (inclusief de huidige bouwvoor) ontstaat tussen de onderkant van de draagvloer van de begane grond van de nieuw te bouwen school en de terplaag. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat er geen kelder wordt aangelegd. Op deze wijze kunnen riool, overige leidingen en het muurwerk worden ingegraven zonder de terplaag aan te tasten. De versterking van de terplaag blijft zo beperkt tot de heipalen. Bij de ophoging dient rekening gehouden te worden met het feit dat het maaiveld in noordwestelijke richting afloopt.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Ferwerderadiel heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 26 juni 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouwplannen voor een lagere school in Reitsum (gemeente Ferwerderadiel). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (oppervlakte ca. 0,2 ha) ligt direct ten oosten van de Jannumerwei en ten zuiden van de Flieterpsterdyk (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 6A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 188.575/592.850. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied grotendeels in gebruik als grasveld met in de zuidwesthoek een bosschage. Voor het plangebied geldt een hoge archeologische verwachting.

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgesteld in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie de verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het nationale ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied bestaat geomorfologisch gezien uit een getij-afzettingsvlakte (Stiboka, 1965).

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit knippige poldervaaggronden bestaande uit kalkarme klei met grondwatertrap V (Stiboka, 1981: code gMN83C).

Archeologie

In ARCHIS staan 2 archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de directe omgeving van het plangebied. De eerste vindplaats betreft de terp van Reitsum-Dorp, grenzend aan de noordwestzijde van het plangebied. Deze terp heeft de status van beschermd monument (monumentnummer: 530; CMA-code: 06A-067) en dateert uit de Midden IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. De tweede vindplaats betreft een waarneming, gedaan op dezelfde terp (ARCHIS-waarnemingsnummer 524706AZ-11).

Op de kadastrale minuut van 1824 (Van der Vaart & Talsma, 2001) staat ongeveer op de plaats waar de huidige school staat, een boerderij aangegeven. In de Grote Historische Provincie Atlas uit 1853-1856 (Wolters-Noordhoff, 1992) staat deze boerderij eveneens aangegeven. Op een kaart van de Historische Atlas Friesland uit 1927 (ROBAS producties, 1990) ontbreekt deze boerderij. De boerderij zal derhalve tussen 1856 en 1927 zijn afgebroken.

Volgens de kaart van Eekhoff (1852) maakt het plangebied deel uit van de terp van Reitsum-Dorp.

Archeologische verwachting

Op grond van de bodemkundige kenmerken gold bij aanvang van het veldwerk voor het plangebied een hoge archeologische verwachting.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn in totaal 9 boringen gezet (figuur 1). De boringen 1 t/m 5 zijn in een oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde raai, en de boringen 7 t/m 9 zijn in een zuidoost-noordwest gerichte raai geplaatst. De onderlinge afstand tussen de boringen bedroeg ca 10 m. Boring 6 is 20 m ten noordoosten van boring 3 gezet.

Er is geboord tot maximaal 3,95 m -Mv met een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Onder de 15 tot 30 cm dikke bouwvoor komt tussen circa 0,5 en 1,7 m -Mv een pakket voor bestaande uit een afwisseling van vuile en schonere, stevige en minder stevige kleilagen van uiteenlopende dikte. Hier en daar zijn fosfaatvlekken aangetroffen. In verschillende lagen zijn houtskool, puin, verbrande leem en bot aangetroffen. Dit pakket kan geïnterpreteerd worden als een terplaag. Onder de terplaag komt een laag matig slappe klei voor. Deze kleilaag kan geïnterpreteerd kan worden als getijde-afzetting. De getijde-afzetting ligt op een veenlaag op zand (dekzand).

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in alle boringen archeologische indicatoren aangetroffen.

boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
1	houtskool, fosfaat, puin	80-160
2	houtskool, verbrande leem, fosfaat, puin	20-187
3	houtskool, bot, puin	15-80
4	houtskool, verbrande leem, fosfaat, puin	15-150
5	houtskool, fosfaat, puin	15-95

boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
6	houtschool, bot, fosfaat, puin	15-80
7	houtschool, verbrande leem, fosfaat, puin	15-68
8	houtschool, fosfaat, puin	15-80
9	houtschool, verbrande leem, fosfaat, puin	15-75

De aangetroffen terplaag maakt mogelijk deel uit van een huisterp die los stond van de terp van Reitsum-Dorp. In dat geval is de boerderij op de kaarten uit de 19e eeuw de laatste vertegenwoordiger van het boerenbedrijf ter plaatse geweest. Gelet op de kaart van Eekhoff is het echter waarschijnlijker dat de terplaag deel uitmaakt van de grote terp van Reitsum-Dorp. Aangezien het maaiveld in de noordwesthoek van het plangebied circa 1,5 m dieper ligt dan de naastgelegen weg die nu de begrenzing vormt van het beschermde monument, is de terp ter plaatse vermoedelijk afgegraven.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Het plangebied ligt op een deel van een terp. Op basis van de bevindingen van het booronderzoek is het plangebied archeologisch waardevol.

4.2 Aanbevelingen

Aanbevolen wordt de grond in het plangebied zodanig op te hogen, dat tussen de onderkant van de draagvloer van de begane grond van de nieuw te bouwen school en de terplaag een buffer ontstaat van minimaal 85 cm (inclusief de huidige bouwvoor). Hierbij wordt ervan uitgegaan dat er geen kelder wordt aangelegd. Op deze wijze kunnen riool, overige leidingen en het muurwerk worden ingegraven zonder de terplaag aan te tasten. De verstoring van de terplaag blijft zo beperkt tot de heipalen. Bij de ophoging dient rekening gehouden te worden met het feit dat het maaiveld in noordwestelijke richting afloopt.

Met betrekking tot de bevindingen en aanbevelingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Fryslân (dr. G.J. de Langen).

Literatuur

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Eekhoff, W., 1852. *Nieuwe atlas van de Provincie Friesland*. Leeuwarden.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

ROBAS Producties, 1990. *Historische Atlas Friesland, Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000*. Uitgeverij ROBAS Producties, Den IJp.

Stiboka, 1981. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 6 West Leeuwarden*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Stiboka, 1965. *Fysisch-geografische kaart van Friesland, schaal 1: 50.000*. Stichting voor bodemkartering Wageningen.

Vaart, J.H.P. van der & S. Talsma (red.), 2001. *Kadastrale en Prekadastrale atlas fan Fryslân 1640 – 1832; Diel 14 Ferwerderadiel*. Fryske Akademy, Leeuwarden.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas 1, schaal 1:25.000. Friesland 1853-1856*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
-Mv	Beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

terp	Door de mens opgeworpen woon- en vluchtheuvel.
vaaggronden	Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.

Overzicht van figuren en tabellen

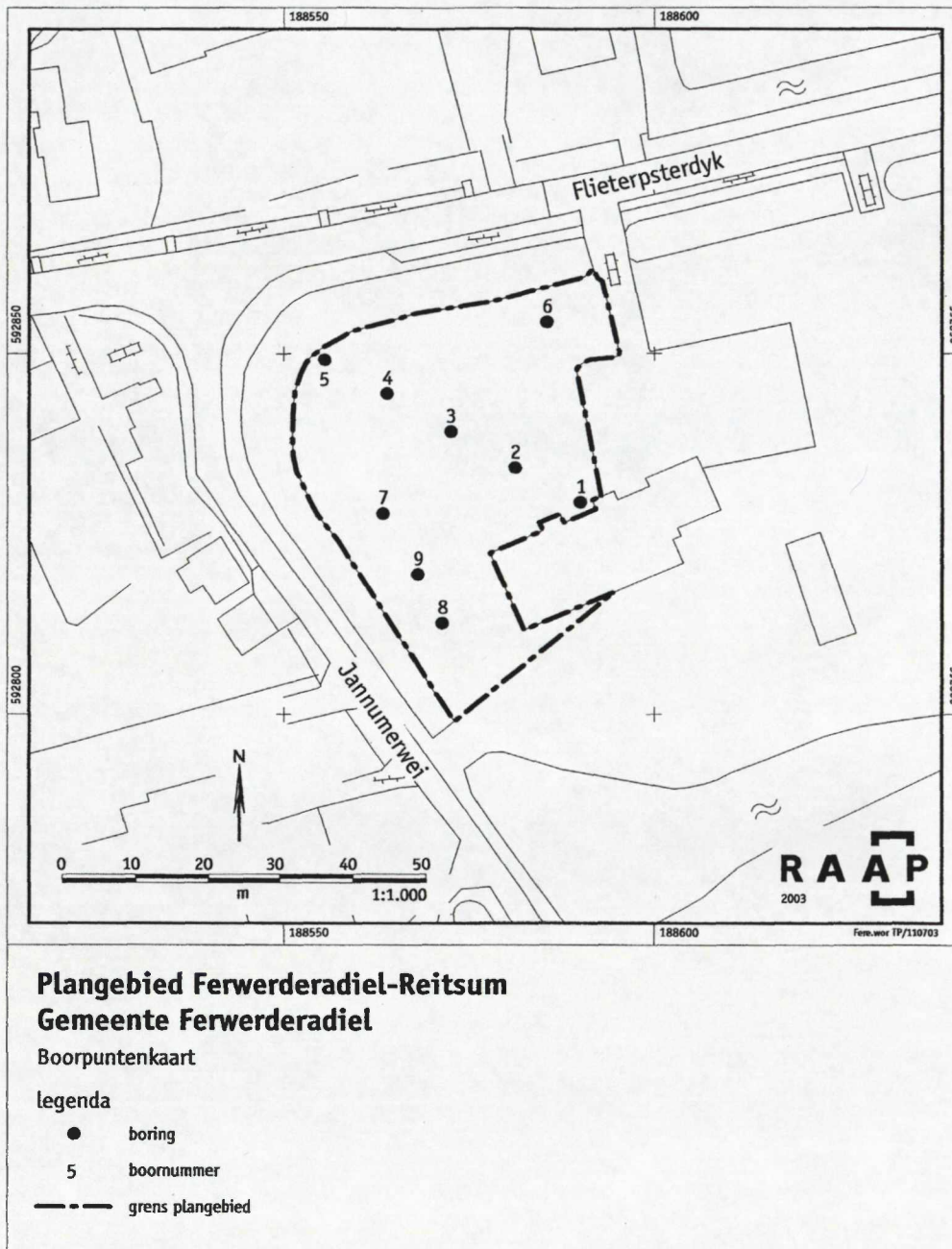
Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1.
Boorpuntenkaart.